STRUCTURA MORFOLOGICĂ A NUMERALELOR ITERATIVE ŞI ADVERBIALE

Maria CHIVEREANU
Universitatea din Piteşti

Resumé: *Dans les études, on a fait la distinction entre les numéraux qui se réfèrent à l'estimation et à l'ordinnation des objets et des actions et les numéraux opérationnels qui expriment les opérations avec des nombres. Le numéral adverbial, tout comme l'itératif, s'inscrit parmi les numéraux fondamentaux. On peut dire que les itératifs appartiennent au groupe verbal qui nomme le nombre d'actions exprimées par le verbe.*
Mots-clés: *estimation, itération, ordination*

În studiile de gramatică s a făcut deosebirea între numeralele fundamentale, care se referă la estimarea şi ordonarea obiectelor şi acţiunilor şi numeralele operaţionale care exprimă operaţiile cu numere. Din clasificarea menţionată mai sus fac parte numeralele iterative şi cele adverbiale .Ambele au fost atent cercetate de către gramaticieni.

Numeralul iterativ estimează numărul acţiunilor. Am mers de două ori la munte.

Gramaticianul I. Iordan, î studiile sale, a exclus iterativul, pe care l a numit ulterior adverbial, din clasa numeralului. Mai recent după o atentă analiză , G. Ciompec introduce numeralele iterative în clasa adverbului, alături de alte numerale, ţinând cont de contextele diagnostice, dar nu-l tratează ca atare.(Ciompec, 1985, p.44).

Alţii îl consideră adverb, pentru că aşa cum au constatat, el poate determina un adjectiv sau adverb (Iordan, 1967,p.151).

Munceşte de o mie de ori mai bine.

În 3exemplul dat mai sus *de o mie de ori* nu este numeral iterativ, deoarece cardinalele, mai ales cele mari, nu satisfac contextul în…it (Găitănaru,1993, p.136).

Numeralul iterativ, ca şi numeralul cardinal, deşi având o frecvenţă mai mică decăt acela, este unul de bază. Acest fapt se probează în specificul morfologic (marcarea opoziţiilor cantitative), cât şi în modul de realizare a contextelor diagnostice. Aşa cm a afirmat G. Ciompec era normal ca acesta să satisfacă orice context verbal, deci şi contextul diagnostic al adverbului. Pe parcursul analizelor efectuate, multe dintre acestea bazate pe confuzii, numeralul iterativ trebuie delimitat şi de alte numerale, mai ales de numeralele adverbiale. La prima vedere ele seamănă cu cele multiplicative, de unde rezultă posibilitatea de a fi înlocuite unele cu altele.

I-am înapoiat înzecit. Şi i-am înapoiat de zece ori. (Iordan 1954, p.374-379).

Asemănarea care s-a ivit în asemenea situaţie trebuie înţeleasă în mod diferit în funcţie de context. Nu putem afirma că există relaţie de sinonimie între numeralele iterative şi numeralele multiplicative. În unele articole este menţionată teoria că expresii ca*: de câte trei ori, de câte cinci ori* sunt numerale adverbiale (iterative) care prin intermediul lui *câte* exprimă periodicitatea unei acţiuni. Aceasta nu reprezintă altceva

BDD-A5394 © 2006 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:58 UTC)

decât o confuzie, deoarece s-a considerat că e vorba de o structură mixtă realizată de numeralul adverbial pur cu un numeral distributiv. (Avram, 1997 p.140).

Autoarea consideră că această expresie trebuie inclusă la numeralul distributiv care poate angaja atât cardinalul (câte doi, câte trei), dar şi iterativul (de câte cinci ori).

Din punct de vedere morfologic, iterativul, ca şi numeralul cardinal, este unul de bază; pe lângă aceasta el are o serie completă pentru că în contextul de formare pot intra toate numeralele. Tot ca o asemănare cu cardinalul trebuie menționat faptul că iterativul are o zonă de contact cu adverbele cantitative (de două ori).

Iterativul, deşi este considerat ca făcând parte din categoria numeralelor fundamentale, participă şi el la formarea numeralelor operaționale. Cuvintele:*zeci, sute, mii, milioane ,miliarde* care sunt considerate substantive nu satisfac restricția anume şi, ca atare, expresiile care le conțin: *de sute de ori, de zeci de ori, de mii de ori* nu sunt considerate locuțiuni adverbiale. Neologismele intrate în limba română *bis şi ter* (de două ori, de trei ori), si-au modificat sensul inițial în anumite contexte. Aceste cuvinte sunt des folosite în sfera muzicală şi ele exprimă atitudinea spectatorilor față de artist. Bis înseamnă revenirea acestuia pe scenă. Aici cuvântul păstrează sensul iterativ. Termenul mai poate apărea pe plăcuțele ce indică numărul casei, arătând că numărul respectiv şi ordinea lor se repetă.

Ca o concluzie se poate spune că numeralele iterative aparțin grupului verbal denumind numărul acțiunilor exprimate de verb. Dintre categoriile specifice, acesta prezintă doar categoria aproximației, întâlnită şi la numeralele cardinale. Conservând-o pe aceasta putem întâlnii formele:*ca de vreo zece ori, cam de două ori, de trei patru ori.*

Numeralul adverbial ,ca şi iterativul, se înscrie şi el în seria numeralelor fundamentale. El desemnează ordinea unei acțiuni într-un şir determinat de obiecte:*am vizitat a doua oară muntele.* În jurul acestei denumiri s-au emis mai multe teorii. În studiile mai vechi era încadrat la ordinalul propriu-zis (Gramatica 1966, p146).

Mai apoi, alți gramaticieni l-au considerat a fi o variantă ordinală a altui numeral, numindu-l ordinal adverbial (Avram 1997, p 146).

Expresiile ca:*a doua oară, a cincea oară,* au fost considerate locuțiuni adverbiale şi nu numerale.

Din punct de vedere formal, numeralul adverbial este compus din substantivul *oara/ dată* precedat de numeralul ordinal, urmat de prepozițiile *de, pentru*. Se poate spune:*pentru prima dată, de-a patra oară.* Cuvintele de tipul *în primul rând, în al doilea rând* au apărut dinspre limba vorbită.

Ele sunt utilizate în anumite contexte mai ales atunci când se evidențiază ordinea într-o enumerare. Numeralul adverbial nu are categorii morfologice. În această privință se aseamănă cu numeralele iterative, singura deosebire constituind-o faptul că adverbialul are categoria aproximației slab reprezentată: *cam a cincea oară, a doua sau a treia oară.*

Concluzionând se poate afirma că cele două tipuri de numerale incluse în clasa numeralelor fundamentale au constituit materie de studiu pentru gramaticienii tuturor timpurilor.

Bibliografie :

Avram 1986, M. Avram*, Gramatica pentru toți*, Bucureşti, Ed. Academiei 1986;

Ciompec 1985, G. Ciompec, *Morfosintaxa adverbului românesc- sincronie şi diacronie*, Bucureşti, Ed Ştiințifică şi enciclopedică ,1985;

Ciompec ,1985, I. Coteanu (coordonator), G.Ciompec, C.Dimitriu ,N.Forăscu, V.Guțu-Romalo, Em. Vasiliu, *Limba română cotemporană*, Bucureşti, EDP,1985;

BDD-A5394 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:58 UTC)

Găităaru ,1986,Şt. Găităaru *Probleme ale clasificării numeralului în limba română* în LR 1986 XXXV,5,382-387;
Găităaru ,1987, Şt. Găităaru, *Delimitarea numeralului ca parte de vorbi*re în LR 1987, XXXVI5,366-377;
Gramatica I, II,1966,Al. Graur, M. Avram, L. Vasiliu (coord) *Gramatica limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei, 1966;
Iordan, 1954, Iorgu Iordan, *Limba română contemporană,* Bucureşti, Editura Academiei, 1954;

BDD-A5394 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:58:58 UTC)